

80 aastat XVIII ülemaailmsest karskuskongressist ja XII Põhjamaade karskuskongressist Tartus 1926. aastal

*See, kes on joonud ühe revi¹ alkoholi, ei tohiks õpetada.
Talmud (Arus, 1997)*

Alar Sepp – Sotsiaalministeerium

karskusliikumine, karskuskongressid Eestis

Massiline karskusliikumine hoogustus Eestis 19. sajandi lõpul. 20. sajandi alguseks kujunes see ülemaailseks ettevõtmiseks. Selles osalesid aktiivselt eesti haritlased ja üliõpilased. 1926. a korraldati Tartus 18. ülemaailmne karskuskongress, samal ajal ka 12. Põhjamaade karskuskongress ning 3. ülemaailmne üliõpilaste karskuskongress.

Karskusliikumine on alkoholi ja muude narkootikumide kasutamise piiramisele pürgiv rahvalikumine. Karskusliikumine on osa tervislike eluviiside propageerimisest. Karskusliikumise organisatsiooniliseks aluseks on karsklaste vabatahtlikud koondised: karskusseltsid, -liidud, -ühingud, -klubid, -toimkonnad. Kuni 18. sajandi lõpuni rajanes karskusliikumine peamiselt usulistel õpetustel. Teadusel (meditsiiniuuringutel) põhinev karskusliikumine sai alguse esimeste karskusseltside asutamisega USA-s (1). Karskusliikumise asutajaks peetakse Ameerika arstiteaduse professorit Benjamin Rushi (1745–1813).

Eestis on läbi aegade avaldatud mitmeid ulatuslikke karskusliikumise valdkonda kuuluvaid publikatsioone. Viimase sellise ilmutas 2002. a Eesti Karskusliidu Karskusühendus AVE pealkirja all "Teadusvaade alkoholile" (2). Käesolev artikkel, mis esialgu pidi ilmuma selles kogumikus, kesken- dub 1926. a Tartus peetud karskuskongressidele.

Esimene karskusselts asutati Bostonis 1826. a (*American Temperance Society*) ja Suurbritannias 1829. a. Karskusidee levis edasi Euroopas. Aastast 1885 on peetud rahvusvahelisi karskuskongresse. Eestis hakati karskusliikumise ulatuslikumalt ja süstemaatilisemalt tegelema Soome eeskujul

19. sajandi lõpul. 20. sajandi alguseks oli see liikumine laienenud ülemaailseks (3). Eestis ja just Tartus korraldati rahvusvaheline kongress 40 aastat pärast esimese kongressi toimumist.

18.–29. juulil 1926. a peeti Tartu Ülikoolis 12. Põhjamaade ja 18. ülemaailmne alkoholismivastane kongress. Osavõtjaid oli 25 riigist, Eestist 273 ja välismaalt 254. Kongressi viimasel päeval, 29. juulil külastas ülikooli Ungari parlamendi delegatsioon. Samas peeti ka 3. üliõpilaste kristlik karskuskongress. Kongressid avati ülikooli kirikus. Esimene kristlik karskuskongress pidas kirikus ka oma töö-koosolekuid.

Alkoholismivastane võitlus Eestis (4)

Puhta alkoholi kasutamine Eestis oli 1924. a 3,14 liitrit inimese kohta, mis polnudki eriti suur muu maailmaga võrreldes: Prantsusmaal 17,0; Šveitsis 12,0; Inglismaal 6,0; Ungaris 5,7; Rootsis 3,03 ning Saksamaal 2,74 liitrit. Viinajoojaid oli Eestis Statistika Keskvalitsuse andmetel 324 000 isikut. Õllejoomine oli kasvanud aastast 1921. Eestis oli 1924. a 201 viinatehast, 7 veini- ja likööri tehast, 15 marja- ja puuviljajooke valmistavat tehast, 9 õlletehast jms, kokku 237 alkoholi valmistavat tehast. Alkoholi müügikohti oli 639.

¹ Õpetajatele keelatud kogus oli üks revi (130 ml) 40 päeva vanust veini.

Võitlus alkoholismi vastu oli Eestis alanud juba 17. sajandil, kui Rootsi riik proovis piirata joomist, kehtestades kõrgeima määra, mida lubati nautida pidudel. Pärast 1730. a mõjutas lahkusuliste koguduste liikumine (hernhuutus) tunduvalt joomise vähenemist.

Ühiskondlik karskusliikumine algas Eestis 1833. aastal, kui Järva-Jaani koguduse õpetaja Henning avaldas kirjutise "Armastuse sõna üldjoomise vastu". Veidi hiljem avaldas juba Eesti oma rahva keskel tõusnud kirjanik F. R. Kreuzwald raamatu "Viinakatk". 1887. a alustas aktiivset tegevust 1926. a karsuskongressi aegu Eestis elus olnud vanim karskusmees M. J. Eisen. 1889. a asutati Eesti esimene karskusselts. Esimene ülemaaline karsuskongress peeti 1892. a. Tuntumad karskusmehed varasemast ajast olid J. Tilk, J. Järv, A. Grenzstein, V. Reiman, prof M. J. Eisen, Helmi Pöld, M. Wulf, J. Tõnisson, prof P. Pöld, R. Hansson jt. Kongressiaegse noorema põlve esindajatest olgu nimetatud V. Ernits, dr R. Tamm, J. Vilms, E. Kubjas, J. Elango, A. Elango, H. Mäelo, J. Rosenthal jt.

Karskusliikumist juhtis Eesti Karskusliit, mille asukohaks oli Tartu. Lisaks sellele tegutsesid veel Naiste Karskusliit, Eesti Noorsoo Karskusliit, Kirikuõpetajate Karskusetöötajate Liit ja Kristlik Karskusliit. Eesti Karskusliidul, kõige vanemal ja suurimal organisatsioonil, olid maakondades osakonnad, mis juhtisid kohapeal karskusliikumist ja üldist karskustööd. Kokku oli osakondi üle 60, liikmeid neis kokku umbes 3000.

Eesti Karskusliidu tegevus seisnes 1920. aastatel karskusealases selgitustöös ja propageerimises, milleks riigitoetuse (3–4 miljonit Eesti marka aastas) abil saadi aasta-aastalt laiemas mahus keskenduda. Keskliidul oli juhataja, sekretär ja kaks ametnikku. Sellele lisaks oli liidul 1925. a alates seitse nõunikku, muu hulgas neist üks kehakultuuri õpetamiseks ja üks noorsookasvatuse nõustamiseks. Eesti Karskusliidus oli 1926. a seisuga 3000 liiget.

Eesti karskusliit võttis tavaliselt osa põllumajanduslikest näitustest, korraldas kirjandusvõistlusi, pidas suuri koosolekuid üle kogu maa ning igal aastal karskuspüha ja karskusnädala, korraldas vallakoos-

olekuid, edendas alkoholi teaduslikku uurimistööd (peamiselt prof L. Puusepa ettevõtmisel) ja karskustööd kõikides ühiskonnaklassides. Eesti karskusliidu eestvedamisel asutati Eesti Noorsoo Karskusliit, Kristlik Karskusliit, Haridusliit, spordiselts Ülev, Üliõpilaste Karskusliit jt. Eesti karskusliit korraldas lisaks ülemaalisi kursusi, mille programmis oli tavaliselt kehalise kasvatuse õpetus ja karskusloengud.

1926. aastal toimus karskustöö Eestis mitmes erinevas suunas. Suurem osa karskusliidu rahast läks haridustööle, mille hulka kuulusid kõned, kehalise kasvatuse õpetus, kursused, raamatute trükkimine jm. Väiksem osa kuludest läks puhtalt karskusetemalistele üritustele.

Selle aja karskusliikumise töömeetod oli Eestis peamiselt nn kaudne karskustöö, mille eesmärgiks oli karskusmeelsuse kujundamine kõikidel võimalikel elualadel, proovides luua haritud keskkonda, milles alkoholi kasutamine oleks minimaalne.

Eesti karskusliikumine oli lähedases koostöös Haridusliidu ja rahvusvahelise haridustööga. Liikumine pidas oma kohustuseks igakülgset toetada seltsi Tõutervis ja publitseeris väljaandeid Tulev Eesti ning Külvaaja. Karskustöö üheks osaks oli kehakultuuri propageerimine ja edendamine.

Eesti Noorsoo Karskusliit oli suurim organisatsioon (asutatud 1923. a), kuhu kuulus ligikaudu 8000 liiget. Liit avaldas ajakirja Kevadik, koguteost "Noorusjõud" ja muud tervislikke eluviise propageerivat kirjandust, korraldas noorsootöötajate kursusi ja kongresse.

Naiste Karskusliit (asutati 1923. a) koondas umbes 3000 liiget ning avaldas ajakirja Eesti Naine ja korraldas emadepäeva, kongresse jm.

Ajakirjandus oli karskusküsimuse suhtes lojaalne.

Esimese maailmasõja ja Eesti Vabadussõja ajal valitses ajutine alkoholi keeluseadus. Iseseisvusaastate alguses hakati kasutama nn kaardisüsteemi, mis võimaldas igal täiskasvanud mehel osta kuus pool toopi alkoholi, mille hulka ei kuulunud jooma-kohtades kasutatud alkohol, millele ei asetatud mingit piirangut. Riigikogus oli valmimas ja ootas käsitlemist alkoholi müümise seadus, mis lubas alkoholi vaba müüki, kuid võimaldas alkoholi müümise

keelamiseks korraldada kohtadel rahvahäletusi alkoholi müügi piiramiseks ja muude väiksemate piirangute kehtestamiseks alkoholi müügikohtade, -aja jm kohta.

Seadus jõustus 1926. a. Keeluseaduse kehtestamine nii nagu USA-s ja Soomes näis tol ajal veel raske ettevõtmisena, kuigi avalik arvamus ja üldised seisukohad ei olnud karskuse vastu.

Pärast 1926. a karsuskongressi tekkis karskusliikumise juhtides teatud karskuse ortodoksia, mis ei lubanud alkoholi müügist saadud kasumeid karskuse arendamiseks võtta – see raha oli ju ikkagi alkoholiga seotud. Tehti suuremeelne, aga rumal otsus ja loobuti nimetatud summadest, lootes, et riik hakkab karskusliikumisele andma raha harilikus korras. Riik andis küll, aga sedavõrd vähe, et tollal hästi korraldatud karskustöö sai tugeva hoobi. Seni oli igas maakonnas oma karskusliidu instruktor, ilmusid karskusajakirjad, trükiti oma raamatuid. Nüüd oldi sunnitud paljustki sellest loobuma.

Rahvusvahelised karsuskongressid

Karskusliikumise õhutamiseks peeti vajalikuks rahvusvaheliste karsuskongresside korraldamist. Esiolgu ei tahtnud nende kokkusaamine edeneda. Väsimatult töötades sai entusiastlik daam **Charlotte Gray** asja nii kaugele, et esimene kongress 1885. a Antverpenis kokku kutsuti ja ära peeti. Teise kongressi kutsus kokku professor **August Forel** 1887. aastal Zürichis. Sellele kongressile saatsid iga maa karskusseltsid oma esindajad. Niisugune esindajate saatmine sai sellest ajast saadik tavaks.

Kolmas kongress toimus 1890. aastal Kristianias (tänapäeval Oslo). Sellest võtsid osa ka Soome esindajad. Dr A. A. **Granfelt** tuli välja Euroopa alkoholivastaste liidu asutamise ettepanekuga. Lisaks nõudis ta rahvusvahelise ajakirja väljaandmist karskusliikumise aruandmise ja teadusliku uurimuse edendamise foorumina. Ettepanekut kaaluti määratud toimkonnas, sinna valiti professor **Forel**, vaimulik **Sörensen** ja õpetaja **Wagner** Taanist ning kirjanik **Fielden Thorp** Inglismaalt. Otsustati ajakirja väljaandmise kasuks. See hakkaski peagi ilmuma nimetuse all "Internationale

Monatsschrift zur Erforschung des Alkoholismus und Bekämpfung der Trinksitten". Teaduslikest karskusehattedest teenis see kõige suuremat tähelepanu. Lehe peatoimetaja oli esmalt koolimees Wagner, hiljem dr Blocher. Kaastööliste hulka kuulusid Euroopa tähtsamad karskuse eest võitlejad. Eesti poolt olid alalisteks kaastöötajateks J. Tilk ja M. J. Eisen (5).

Hiljem peeti karsuskongresse Haagis 1893, Baselis 1895, Brüsselis 1897, Pariisis 1899, Viinis 1901, Bremenis 1903, Budapestis 1905, Stockholmis 1907 (XI), Londonis 1909, Haagis 1911, Milanos 1913 (XIV), ... Lausanne'is 1921 (XVI) ... ja Tartus 1926 (XVIII). Igal kongressil valiti rahvusvaheline toimkond, kelle hoolde anti tulevase kongressi ettevalmistamine. Iga osavõtja maksis (1914) kulude katteks umbes 2 rubla. Maad ja linnad, kus kongresse peeti, toetasid üritust materiaalselt. Kongressidel oli sadu osavõtjaid ja suurematel isegi 2000 kuni 3000.

Kongresside protokollid on rikkalikud karskusliikumise ajalooallikad. Tartu kongressist on andmeid karskuse edendamise, karskuseaduste ja uuemate uurimuste kohta alkoholiküsimustes. Esinesid sellised teadusajaloo tähed nagu Bunge, F. Kraepelin, Legrain, Ridge, Vandervelde, Laitinen, J. Bergman, Wallis, Forel, Kassowitz, Gruber jt. Mõnel kongressil jõuti pidada 150 ettekannet-kõnet.

Kongressidest võtsid osa ka „möödukad“. Seda peeti liikumisele kasulikuks, mitte takistuseks, et inimesed on teel karskuse poole läbi mööduka vaheetapi. Arutelude käigus oma seisukohti kaitstes mõnised „möödukad“ sageli oma põhimõtete nõrkust. Läbirääkimistel jäi enamasti kõlama täiskarsklaste hääl. Mõnel juhul on peetud karsklaseks veel neidki, kes päevas kaks õlut ära joovad!

1926. a Tartus peetud kongressid (6)

Soomes oli sisemiselt käimas äge võitlus täiskarske ja keeluseadussõbraliku rahvaenamuse ning alkoholisõbraliku vähemuse vahel, nagu väitis prof **Väinö Voionmaa** 12. Põhjamaade karsuskongressil Tartus 1926. a. Alkoholi salavedu Eestist Soome halvendas keeluseaduse kehtestanud

Soome ning elukutselistele piiritusekuningatele ja nende käsilastele läbi sõrmede vaatava Eesti vahekorda.

Villem Ernitsa järgi oli Eesti oma tšekisüsteemiga ja alkoholi vabamüügiga tagasi langenud samale alkoholismiaastmele, nagu see oli enne esimest maailmasõda tsaarivene ajal. Ometi andis lootust see, et organiseerunud oli juba üle 40 000 karsklase, neist 75% olid noored.

Eesti karskusliikumisel olid suured teened noore Eesti Vabariigi tutvustamisel välismaailmale. Tartus peetud karskuskongressid olid teatavas mõttes Eesti karskusliikumise välise aupaiste tipp, olles ühtlasi suursündmuseks ka kogu soome-ugri hõimu elus, sest kongressi liikmete enamuse moodustasid soomeugrilased (iseigi Liivi esindaja oli kohal). Eraldi korraldati isegi soome-ugri karsklaste koosolek, kus valiti toimikond edaspidise ühise töökava väljatöötamiseks. Alkoholiküsimust pidas prof Laitinen üheks osaks hõimuküsimusest. Seetõttu oligi loomulik, et alkoholiprobleeme käsitleti ka hõimukongressidel ja -päevadel. Tulevikuideaaliks pidas **Villem Ernits**, et edaspidi peetakse üldise hõimukongressi osana hõimukarsuskongressi.

Milline oli Tartu kongressi peamine tulemus? Võeti vastu resolutsioon kõikidele ülikoolidele, kõigi maade tehnilistele ja muudele kõrgematele õppeasutustele.

XVIII ülemaailmsel karskuskongressil koondunud akadeemilised ringid, olles teadlikud joovastavate jookide hävitavast mõjust kõikides maades nii isiklikus kui ka ühiskondlikus elus ja patoloogilistel, kriminaalsetel, moraalsetel, majanduslikel ja muudel aladel põhjustatud kahjust, pidasid tungivalt hädavaajalikuks alkoholiküsimuse põhjalikku käsitlemist kõikides maades õppiva noorsoo keskel. Selles äratundmises esines kongress ettepanekuga pöörduda eelnimetatud õppeasutuste poole järgmise palvega:

- arstiteaduskondades korraldada vastavaid loenguid (prof T. Laitinen ettepanek);
- õigus- ja riigiteaduslikes fakultetidest üldsotsioloogia piires korraldada loenguid sotsiaalalkoholoogias (dr L. Harmaja (Helsingist) esitatud kava kohaselt);

- teistes teaduskondades vastavate õppeainete käsitusel järjekindlalt tähelepanu juhtida alkoholi-küsimustele;

- kõikide teaduskondade üliõpilastele eelnimetatud loengute kuulamist mitte üksnes soovitada, vaid võimalikult sunduslikuks teha.

Eesti Üliõpilaste Karskusühendus asutati 23. novembril 1920. Liikmeks astuda soovijaid registreeriti 33 üliõpilast ja 6 õppejõudu. Neist langes varsti osa mittekarsklastena välja, nii et semester hiljem oli ühenduses 22 üliõpilast.

Eesti Üliõpilaste Karskusühenduse ettevõtmisel lõpetati olukord, kus kõigis üliõpilasorganisatsioonides alkoholi tarvitati ja Eesti Üliõpilaskonna juhatus oma külalisi alkoholiga vastu võttis. 23. märtsi 1923. aasta resolutsiooni alusel olid kõik Eesti Üliõpilaskonna ettevõtmised alkoholivabad ja enamik üliõpilasorganisatsioone ei lubanud oma ruumides alkoholi tarvitada. Täiskarsklaste arv üliõpilaskonnas kasvas jõudsalt eriti keskkoolist juurdetulevate täiskarsklaste tõttu. Kogu üliõpilaskonnas oli 1926. a ligikaudu 300 täiskarsklast, s.o 6% kogu üliõpilaskonnast.

3. ülemaailmne üliõpilaste karskuskongress Tartus 24.–26. juulil 1926 (7)

Mõte pidada kolmas ülemaailmne üliõpilaste karskuskongress Tartus ühenduses 18. ülemaailmse karskuskongressiga sai alguse Eesti Üliõpilaste Karskusühendusest. Korraldustööde tarvis moodustati kongressi korraldav toimikond, kuhu kuulusid Eesti Üliõpilaskonna, Eesti Karskusliidu ja Noorsoo Karskusliidu esindajad. Kongress peeti Eesti üliõpilasmajas, mis oli hiljuti valmis saanud ehitusele esimeseks sündmuseks – vääriliseks ajalooliseks mälestuseks.

Kongressist võttis osa 13 riiki 32 esindaja ja 49 isikosavõtjaga. Eestist oli esindatud enamik üliõpilasorganisatsioone. Erinevatest maadest oli osavõtjaid järgmiselt: Eestist 46, Soomest 11, Leedust 7, Lätist 5, Rootsist 2, Poolast 2, Saksamaalt 2, Norrast 1, Šveitsist 1, Ungarist 1, Austriast 1 Jugoslaaviast 1 ja USAst 1.

Kongress algas 24. juulil kell 15.30. Kongressi avamise järel valiti kongressi presidendiks

K. Laja Eestist, sekretäriks E. Tubel Lätist. Kongressi päevakorra esimeses osas peeti õ ettekannet alkoholiprobleemide käsitlemise kohta erinevates teaduskondades.

Teine osa päevakorrast oli pühendatud alkoholi-küsimuse käsitlemisele üliõpilaskonnas ja üliõpilaskarsustöö hetkeolukorrale eri maades. Pikema ülevaatega esines sellel teemal ühendriikide *Intercollegiate Prohibition Federation*'i ja ülemaailmse *World Student Federation against Alcoholism* liidu sekretär Harry S. Warner. Prof Uhde Austriast rääkis üliõpilaskarsustöö põhimõtetest ja karskusselgitustöö meetodikast. Ettekannetest selgus, et Šveitsis oli 480 organiseeritud karsklasi-üliõpilast, kes töötasid lähedases kontaktis keskkoolinoorsooga. Soomes oli Üliõpilaste Karskusühenduse liikmete arv oli 6% kogu üliõpilaskonnast, Eestis 2%, Lätis 1%. Ettekannetele järgnes elav mõttevahetus. Võeti vastu üksikasjalikud resolutsioonid karskustöö korraldamise kohta ülikoolides ja üliõpilaskonnas. Kongress kestis 26. juuli hilisõhtuni. Ülemaailmse üliõpilaste karskusliidu juhatusse valiti järgmised isikud: esimeheks C. C. Weeks (London), abiesimeheks K. Laja (Tartu), sekretäriks Harry S. Warner (Washington), Euroopa sekretäriks E. Tubel (Riia) ja laekuriks A. Soininen (Soomes).

Ülev meeleolu valdas kongressist osavõtjaid kongressi lõpul korraldatud õhtusöögil, kus esineti vastastikkü vaimustavate kõnedega ja sooviti üksteisele elagu.

See kongress asetas **Kusta Laja** (1903–1994) arvates Eesti ja Soome üliõpilaskonna aukohale kogu ülemaailmses üliõpilaskarsusliikumises, kuhu loodeti püsima jääda ja hiljem teisigi soome-ugri rahvaste – ungari, karjala, mordva jt – üliõpilaskondade karskusorganisatsioone kaasa tõmmata. Ta kirjutas 1926. a Üliõpilastelehe karskusteemalises erinumbris järgmist: "Pääosa üliõpilaskarsusliikumises etendavad eeskätt need, kes juba keskkoolis karskusosalal ettevalmistuse saanud. Nende arv suureneb meil iga aastaga, ühes sellega kiireneb ka meie üliõpilaskonna lõplik karskenemine". K. Laja töötas kongressile järgnenud viiel aastal (1927–1931) Eesti Karskusliidu instruktorina (8).

Kolmas ülemaailmne üliõpilaste karskuskongress oli laiaulatuslikum nii osavõtjate arvu poolest kui ka rikkalikum kava poolest võrreldes eelmistega. See kandis mitmeti Eesti-Soome karskuskongressi ilmet. Kolmveerand ettekandjatest oli Eestist ja Soomest.

Kongressiaegsed tähtsamad karskusliikumise tegelased Eestis

Karskustegelaseks määrati pedagoogikaproffessor **Peeter Pöld** (1878–1930), Tartu Ülikooli proffektor, XVIII ülemaailmse karskuskongressi organisatsiooni komitee juhatajaks. Ta valiti kongressi üldjuhatajaks ja alalise komitee juhatajaks kuni järgmise kongressini. Ta esines kongressil ettekandega vanemate karskuse tarvilikkusest noorsoo kasvatuses. 1926.–30. a oli ta Eesti Karskusliidu esimees. Prof Pöld oli erilisel huvitatud karskustööst, mida ta hindas rahva olemasolu ning kasvatuses seisukohalt oluliseks. Prof Pöld avaldas rohkesti kirjutiisi, äratuskirju ja lendlehti. Olulisemad neist olid "Karskustöö koolis" (Tartu, 1911); "Meie haritlased ja karskusküsimus" (Tartu, 1914); "Eesti riigi tulevik ja karskus" (Tartu, 1922) (9).

Johann Matthias Eisen (1857–1934) oli a-l 1886 Soomes käies tutvunud Soome karskustegelase dr A. A. Granfeltiga ja hakkas sellest ajast peale aktiivseks karskusaate õhutamaks. Kodumaalt eemal olles, Kroonlinnas, saatis ta algajatele juhtnõõre ja põhikirju karskusseltside asutamiseks.

Teravast karskusnäidendite puudusest tingituna kirjutas Eisen ka hulga karskussisulisi näidendeid. 1892. a ilmus temalt "Alkoholi õnnistus" (tõlgitu ka taani keelde), "Kalevi kannupoisid" (1892) ning laste jaoks karskusnäidendid "Tilluke tipsuke" (1905) ja "Kas surnud või ei?" (1905).

Päris laiaulatuslik oli rahvaluuleprofessor Eiseni karskustöö kirjanduse kaudu. 1912. a asus ta pastor *emeritus'*ena Tartusse ja seisis nüüd Eesti karskusliikumisele palju lähemal. V. Reimani soovitusel hakkas ta koostama karskusliikumise ajalugu. Raamatus annab ta ülevaate karskusliikumise arengust kogu maailmas, alates vanemast ajast kuni 20. sajandi alguseni ja ka Eesti karskusliikumise arenemisest. Teos "Karskuse liikumise ajalugu" ilmus

Tartus 1914. a Eesti Karskusseltside Kesктоimkonna kirjastuse nr 53 all 188leheküljelisena ja 2000 eksemplaris (10).

Villem Ernits (1891 – 1982) oli üheks tähelepanuväärsemaks persooniks Eesti karskusliikumises. A-st 1919 oli ta Eesti Karskusseltside Kesктоimkonna ning hiljem, 1919.–26. a ja 1930.–40. a Eesti Karskusliidu esimees. Ta sai tuntuks oma suure aktiivsusega karskusseltside ühendamisel, Eesti Karskusliidu loomisel ning rahvusvahelise

karsuskongressi ettevalmistamisel 1926. a. Ta oli 1924.–30. a Ülemaailmse Alkoholisnivastase Liidu asemik Balti riikides (11).

“Karskus on ka Eesti rahva sool. Soola siis, enne kui mädanemine põlised tammed purustab ja tõrud hävitab, enne kui ajalugu kidumisele vastu jooksvale rahvale kõue häälega surmaotsust kuulutab!” kirjutas Johann Matthias Eisen 1914. a (13). Need on aktuaalsed sõnad tänapäevalgi.

Kirjandus

1. Arus U. Juudi meditsiin. Meditsiiniajaloo seminaritöö. Tartu: Tartu Ülikool; 1997.
2. Viru A-M, Volver A. Teadusvaade alkoholile. Eesti Karskusliidu Karskusühendus AVE. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus; 2002.
3. ENE 4. Karskusliikumine. Tallinn: Valgus; 1989. lk. 348–9.
4. Silvet E. 100 aastat karskusliikumist Eestis: 1889–1989. Tallinn: Eesti Raamat; 1989.
5. Anni A. Soome maa rahvas ja kultuur. Tartu: Carl Sarap; 1924.
6. Palamets H. Meenutuskilde Villem Ernitsast 1891 – 1982. Teoses: Viru A-M, Volver A. Teadusvaade alkoholile. Eesti Karskusliidu Karskusühendus AVE. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus; 2002. lk. 168–9.
7. 3. üleilmiline üliõpilaste karsuskongress Tartus 24–26 juulil 1926. Üliõpilasleht 1926;9:155–8.
8. Album Academicum Universitatis Tartuensis 1918–1944. Tartu: Tartu Ülikool; 1994.
9. Eesti Biograafilise Leksikoni täiendusköide. Tartu-Tallinn: Loodus; 1940.
10. Eesti Avalikud Tegelased. Eisen, Matthias Johann. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus; 1932. lk. 34–5.
11. Eesti Avalikud Tegelased. Ernits, Villem. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus; 1932. lk. 37–8.
12. Forsius, A. Ihmisiä lääketieteen historiassa. Suomen Lääkäriliitto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy; 2001.
13. M. J. Eiseni elu ja töö. Tartu: Loodus; 1938.

Summary

80 years from the 18th World Temperance Congress and the 12th Temperance Congress of the Nordic Countries in 1926 in Tartu

Temperance movement is a popular movement aimed at limiting alcohol consumption, the founder of which is considered to be Benjamin Rush (1745-1813), American professor of medicine. The first Estonian temperance society was established in 1889. At the time of the temperance congresses held in 1926 in Tartu, the movement was directed by the Estonian Temperance Association which had 3000 members and was based in Tartu. The Temperance Society of the Estonian Youth was the largest organisation (established in 1923) with 8000 members. It published the magazine titled “Kevadik” (the plant name for *Erophila verna*), the almanac “Noorusjõud” (Youthful Vigour) and other publications promoting a healthy lifestyle; also it organized courses and congresses for youth workers. The Temperance Society of Women (established in 1923) included 3000 members. It published the magazine “Eesti Naine” (Estonian

Woman) and organized celebration of the Mother’s Day, congresses, etc. A hopeful sign was the fact that there were already more than 40,000 organised abstainers, of which 75% were young people.

On July 18-29, 1926, the 18th World Congress and the 12th Nordic Congress of the antialcoholist movement were held at Tartu University. Among the participants were 273 persons from Estonia and 254 persons from abroad, all in all from 25 countries. On the last day of the congress the university was visited by a parliamentary delegation from Hungary. Simultaneously, the 3rd Christian Abstinence Congress of Students took place. The temperance congresses organized in Tartu were important events in the Estonian temperance movement which united the Finno-Ugric kindred peoples, as the majority of the participants of the World Congress were

Finno-Ugric people (including even a representative of the Livonians). There was also a separate meeting for the Finno-Ugric members of the temperance movement, at which a working committee was elected for preparing a joint plan for future activity.

Related to the congresses, an outstanding figure of the Estonian temperance movement was Peeter Põld (1878-1930), professor of pedagogy and vice-chancellor of Tartu University, who chaired the Congress and was nominated chairman of the standing committee until the

next congress. In 1926-1930 he was the chairman of the Estonian Temperance Association. Another important figure was Johann Matthias Eisen (1857-1934), who had met Dr. A.A.Granfelt, the Finnish temperance leader, during his visit to Finland in 1886 and had written the history of the temperance movement. The third leading figure was Villem Ernits (1891-1982) who headed the Estonian Temperance Association in 1919-1926 and in 1930-1940. He acted as the representative of the World Prohibitionist Association in the Baltic States in 1924-1930.

Alar.sepp@sm.ee